

Samovzgoja, higier smisel za skupnost, lju listični svetovni nazor, ljenja ljudi, ki je možn in samo delo — pri ka jejo vsi družbeni činitel ževanje in razlaganje k nega vpliva — samokr vanje pridobljenih sku medicinski sestri na te

a, ljubezen do človeka, neljito znanje, materia- oznavanje terena in živ- — izdelan načrt za delo :ati ga tako, da sodelu- sme pozabiti na izobra- ien zgledov in sugestiv- pehov in s tem upošte- najvažnejši činitelji, ki ajo uspeh!

○ področju medicinske industrijske sestre

Dr. Stanko Lajevec

Industrializacija naše države naglo napreduje. Naša republika je glede industrializacije precej pred drugimi republikami, saj je socialno zavarovanega že okrog 60% vsega prebivalstva.

Industrija daje državi moč in blaginjo, prinaša pa tudi nove skrbi in nevarnosti za delavce.

Delo v industriji je zgoščeno in nevarno. Nesreče pri delu so pogostne, posebno še v naši državi, kjer še nimamo skušenj, pač pa veliko novih delavcev, ki smo jih pritegnili k delu v tovarni neposredno s podeželja. V naši republiki je letno okrog 40 000 nesreč pri delu, od tega po osvoboditvi okrog 120 smrtnih.

Tudi zdravje je pri delu v tovarnah in podjetjih bolj ogroženo kakor n. pr. pri kmečkem delu. Kmet dela v svojem individualnem tempu, preneha z delom, če je utrujen, delavca pa priganja stroj in delovni čas je točno odrejen. Tempo dela je za marsikoga prehud in tudi utrudljivemu nočnemu delu se ni mogoče povsod v industriji izogniti. Posledica predolgega in preintenzivnega dela je utrujenost in izčrpanost ter prezgodnja onemoglost. Le majhen korak in iz utrujenosti in izčrpanosti se razvije splošna neodpornost in bolezen. Snovi, ki so v rabi v industriji, so za delavca pogosto strupene ali zdravju škodljive. V telo pridejo preko dihal, preko prebavil in včasih tudi preko kože, se v telesu kopičijo in povzročajo industrijska zastrupljenja. Te snovi so lahko plinaste, tekoče ali prahaste. Tudi vročina in mraz, vlaga, mokrota in prepih spremljajo marsikatero delo. Velike temperaturne razlike pri kurjačih, plavžarjih, metalurških delavcih, v kemični industriji in delavcih na prostem povzročajo revmatična obolenja in nevralgije. Intenzivno obsevanje z ultravioletnimi žarki, rentgenskimi in radijskimi žarki lahko povzroči resna obolenja kože in ostalih telesnih delov. Vdihavanje prahu povzroča obolenja dihal, ropot pa povzroča naglušnost in nervoznost ter utruja delavce in zmanjšuje njih pazljivost pri delu. Delo s kužnim materialom lahko povzroči kužna obolenja pri delavcih. Koža se pri delu umaže, oznoji in posebno na rokah so pogostne majhne ranitve, zato so pri delavcih pogostna kožna obolenja, posebno gnojna vnetja kože in podkožja. Ker pride v delavnicah skupaj veliko ljudi in ker delajo pogosto natpani drug poleg drugega, se hitro prenašajo kapljične infekcije in tudi kontaktne okužbe so pogostne. Težko fizično delo je posebno

škodljivo za mlade delavce in noseče žene. Drobnost delo v šivalnicah, tekstilni industriji, tiskarnah, pri fini mehaniki in drugod zahteva hudo naporno delo za oči, posebno še, če razsvetljava ni dobro urejena.

Za uspešno delo v tovarni mora biti red in disciplina. Delo je porazdeljeno med posamezne delavce in če kdo izmed delavcev oboli, morajo večinomoma njegovi sotovariši opraviti poleg svojega še njegovo delo. Če obole strokovnjaki, ki vodijo delo ali ki upravljajo važne stroje, se zgodi, da ni zamene zanje in delo zastane na nekaterih strojih in celo na celih oddelkih. Čim bolj se tehnika razvija, tem več strokovnjakov zahteva. Izkušnje kažejo, da se dajo veliko prej nadoknaditi stroji in surovine kot pa strokovnjaki. Ti se le počasi vzgajajo in pomenijo posebno za tehnično bolj razvito industrijo največjo dragocenost.

V naši državi, ki gradi socializem in kjer so tovarne in podjetja prevzeli v upravo delavci, moramo pa gledati na delavce še z očmi socialističnega humanizma. Delavec ustvarja večino dobrin, prenaša največjo težo v času graditve socializma in je nosilec napredka in ustvarjalec nove družbe.

Iz vseh teh razlogov je že od nekdanj v tovarnah urejena strumnejša organizacija prve pomoči in tudi zdravstvena služba. Zdravstvena služba v tovarnah in podjetjih ima že dolgo tradicijo v kapitalističnih državah, saj so tam dobro izračunali, da nosi tovarnarju koristi in dobiček. Že pred zadnjo svetovno vojno je veljalo med kapitalisti načelo, da je investicija za organizacijo zdravstvene in varnostne službe v podjetju zelo dobičkonosna. Po vojni in predvsem med vojno pa se je uveljavilo načelo, da mora nekdo skrbeti za zdravje in varnost delavcev prav tako, kot mora nekdo skrbeti za surovine, za tehnološki proces in za stroje in naprave, če naj tovarna dobro uspeva.

Tudi pri nas imamo že lepo število tovarniških ambulant in veliko dobre volje, da bi delavce zavarovali pred boleznimi in poškodbami. Saj so za nas strokovni kadri še posebej dragoceni in vsi napor pri graditvi socializma so pravzaprav le skrb za človeka in za njegovo boljše in lepšo bodočnost.

Žal naše obratne ambulante še niso razvile celotnega delovnega programa, da bi delavcem nudile zdravstveno varstvo v celoti in v sodobnem konceptu. Zdravje ni samo odsotnost bolezni, ampak je v krepitvi telesnega in duševnega zdravja, v zdravem in intenzivnem razvoju duševnih in telesnih sposobnosti v korist posameznika in družbe ter v popolni socialni zaščiti. Tako zdravje tudi dviga storilnost delavcev in neposredno koristi tovarnam in podjetjem ter tudi splošnosti za dvig življenjskega standarda.

Medicinska sestra mora po svojih sposobnostih k temu zdravstvenemu varstvu prispevati bodisi s svojim delom v tovarniški ambulanti, bodisi kot patronažna sestra, ki obiskuje obolele delavce ali njih družinske člane ali pa pri svojem delu v javnih ambulantah in poliklinikah in drugih zdravstvenih zavodih.

V zapadnih državah, kjer imajo medicinskih sester relativno več kot pri nas, so izdelali lep in širok program dela za industrijsko medicinsko sestro. V Angliji n. pr. imajo preko 3000 industrijskih medicinskih sester in v tej delavnosti medicinskih sester že več kot 70-letno tradicijo.

Pri nas je precejšnje število medicinskih sester zaposlenih v tovarniških ambulantah, vendar se izživljajo ozko — kot asistentke pri zdravnikovem kurativnem delu in kot zdravstvene administratorke. Za širše uveljavljanje nimajo s strani zdravnikov dovolj izpodbude pa tudi ne potrebnega znanja in programa. V LRH so to pomanjkljivost že skušali odstraniti tako, da so

medicinske sestre iz tovarniških ambulant na krajšem tečaju seznanili z njih dolžnostmi in delovnim področjem ter jim pri izvajanju delovnega programa nudili in jim še nudijo vso materialno in moralno pomoč. V naši republici smo za industrijske medicinske sestre razpisali dvoje delovnih mest in nameravali poslati kandidatki na isti tečaj, pa žal na razpis ni bilo med medicinskimi sestrami nobenega odziva.

Prepričani smo, da je med medicinskimi sestrami dovolj dobre volje, zrelosti in požrtvovalnosti, da je pa velika večina medicinskih sester popolnoma neinformiranih o poklicu medicinske industrijske sestre ter o njenem področju in perspektivi. Zato ne bo odveč, da to področje natančneje opišemo in damo s tem našim medicinskim sestram v tovarniških ambulantah tudi smernice za bodoče delo.

Delo medicinske sestre, ki je zaposlena v tovarniški ambulanti, lahko razdelimo v delo v ambulanti sami, delo v tovarni in delo izven tovarne.

A. Delo v ambulanti:

Medicinska sestra je gospodinja v obratni ambulanti. Odgovorna je za to, da delo v redu poteka in da so delavci, ki prihajajo v ambulanto, ljubeznivo sprejeti in postreženi. Osebe ne sme nikdar pokazati pacientom, da je prezaposleno, nikdar ne sme biti osebje nestrpno, temveč mora vsak pacient dobiti občutek, da se mu posveča vsa pažnja in da je takrat, ko pride na vrsto, on vsemu osebju v ambulanti središče dejavnosti.

Ambulanta naj bo vzor snage in tudi osebje naj bo v predpisani obleki in naj že s svojo zunanostjo vzbuja občutek snage in negovanosti.

Medicinska sestra v tovarniški ambulanti je odgovorna za instrumentarij in opremo. Dobro mora poznati način, kako se lahko oskrbi z novim materialom in kako ji je ravnati, kadar se na instalacijah ali drugače kaj pokvari in je popravilo nujno.

Odgovorna je tudi za snago in red v ambulanti. Snažilka je neposredno odgovorna njej, od nje dobi natančno navodilo, kako je treba snažiti tla, kako pohištvo, kako opremo, kam z odpadki, kako se uporabljajo čistila in kdaj se prostori snažijo, da ne bo delo v ambulanti moteno. Snaženje je odgovorno delo, za katerega je treba tudi precej znanja, posebno če je mehanizirano (sesalci za prah, mehanično loščenje) in je potrebno še razkuženje tal in opreme. V ambulanti je pogosto neprijeten duh po razkuženih in zdravilih, včasih pa tudi zaradi izparin ljudi, ki čakajo na ordinacijo. Mnogim ljudem je ta duh zopr in medicinska sestra mora poskrbeti, da bo tega neprijetnega duha čim manj. To se da urediti z zračenjem in dezodorantnimi sredstvi.

Administracija, evidenca in statistika v obratni ambulanti je nujno potrebna in koristna. Medicinska sestra jo mora do potankosti poznati, tako da delo lahko organizira in nadzira, kolikor ga prepusti zdravstveni administratorji. Vsa važnejša poročila o delu ambulate morajo iti preko njenih rok, saj si drugače niti ne more ustvariti slike o uspešnem ali neuspešnem delu ambulate in o gibanju nezgod in obolevanj v tovarni.

Preventivni zdravniški pregledi delavcev (pregled pred nastopom službe, obdobjni zdravniški pregledi, sistematski zdravniški pregledi in pregledi oseb, ki se po daljši odsotnosti zaradi bolezni ali poškodbe spet vračajo na delo) so važen del celotnega delovnega programa obratne ambulate. Organizacija teh pregledov je v glavnem dolžnost medicinske sestre. Ni to lahka in eno-

stavna stvar: Treba je te preglede tako organizirati, da ne trpi redno delo, da delavci ne izgube veliko časa in da so pregledi kljub temu temeljiti. Posebno je paziti na delavce, ki pridejo pred nastopom službe v ambulanto. Prvič prestopajo prag ambulante in v kontakt z zdravstveno službo in od tega prvega kontakta je odvisno, kako bodo ti delavci v bodoče gledali na ambulanto. Zato je na mestu vsa korektnost in prijaznost pa tudi umerjenost in redoljubnost in nepristranost pri teh pregledih.

Če delavcu nenadoma pride slabo pri delu ali se poškoduje in ga je treba nujno peljati v bolnico, mora nekdo o tem obvestiti svojce tega delavca. Medicinska sestra je najbolj primerna za to včasih težko in neprijetno opravilo.

Čakanje ni nikjer prijetno, v obratni ambulanti pa ga sploh ne sme biti. Ambulanta mora biti telefonično povezana z vsemi oddelki v tovarni in delo v ambulanti je treba tako urediti, da bo dotok pacientov enakomeren, da čakalnica nikdar ne bo prenatrpana, za kar bo skrbela medicinska sestra s tem, da bo obveščala posamezne oddelke, kdaj naj pošljejo svoje bolnike. Preobvezovanje delavcev, ki so na delu, naj se po možnosti izvrši pred delom ali po njem. Razumljivo je, da imajo nenadno oboleli in poškodovani vso prednost.

Pacienti so večinoma zelo občutljivi, ko razkladajo svoje težave zdravniku in se slačijo pred njim. Če je še tako skromna ambulanta, se le da kako urediti, da bo imel pacient občutek, da je sam z zdravnikom in da se lahko potoži in sleče, ne da bi se o tem kaj zvedelo v tovarni ali drugod. Pacienti niti ne vedo, da je vse zdravstveno osebje dolžno varovati poklicno tajnost in posebno malo zaupajo klepetavim osebam. Zato ne klepetaj s pacientom niti o nedolžnih stvareh!

Pri ambulantnem delu dobi medicinska sestra dragocene vtise, izkušnje in napotila za preventivno delo izven ambulante. Tam, kjer so ljudje bolj občutljivi in boječi, se dobro obnese posebna posvetovalnica medicinske sestre, kjer dobijo pacienti točnejše pojasnilo glede svoje bolezni in glede zdravljenja pa tudi nasvete, kako premagati razne težave doma v času bolezni.

B. Delo v tovarni izven ambulante

Medicinska sestra mora svojo tovarno poznati tako dobro kot svoj dom. Poznati mora organizacijo uprave in osebno tudi vse vodilnejše osebe v podjetju. Tehnološki postopek je včasih zelo zamotan, vendar pa mora medicinska sestra le vedeti o njem toliko, da ve, kje so delavci zdravstveno bolj ogroženi in kje so delavci v večji nevarnosti zaradi nezgod. Vedeti mora tudi, na katerih delovnih mestih je delo fizično težko in utrudljivo. Medicinska sestra res ne more vedeti vsega iz industrijske higijene, poznati mora pa vsaj osnovna načela glede razsvetljave, glede mikroklimе, glede ventilacije in industrijskih strupov. Skoraj več kot zdravnik pa mora vedeti o tem, kako se vzdržuje čistoča in red v tovarni, predvsem v sanitarnih prostorih (stranišča, umivalnice, kopalnice, garderobe, soba za nudenje prve pomoči, obednica).

Organizacija prve pomoči v podjetju je naloga, kjer se medicinska sestra lahko izkaže s svojim strokovnim znanjem in organizacijskimi sposobnostmi. Vsebina omaric za prvo pomoč je naslednja:

1. 6 prvih zavojev za prste (tip 00)
2. 6 prvih zavojev za ude (tip I.)

3. 3 prve zavoje za trup (tip II.)
4. Sterilna gaza 1 m — 2 kosa
5. Sterilna gaza $\frac{1}{4}$ m — 3 koše
6. Sterilna vata (10 g) — 4 kose
7. Hidrofilni povoji (5 cm $\times$ 5 m) — 5 kosov
8. Hidrofilni povoji (8 cm $\times$ 5 m) — 5 kosov
9. Kaliko ali platneni povoj (10 cm $\times$ 10 m) — 2 kosa
10. Dermaplast — 1 kos
11. Trikotne rute — 4
12. Zaponke — 12
13. Gumijeva cev in pas za prevezo — po 1 kos
14. Škarje — 1
15. Pinceta — 1
16. Jodova tinktura — 20 g
17. Alkohol 75% — 100 g
18. Bencin — 100 g
19. Sulfamidno mazilo — 50 g (tuba)
20. Sulfamidni prašek za posipanje ran — 20 g
21. Boehlerjeva žična opornica za prst (vatirana) — 3 kose
22. Cramerjeva opornica à 50 cm (vatirana) — 2 kosa
23. Cramerjeva opornica à 1 m (vatirana) — 1 kos
24. Diteriksova opornica za golen in stegno — 1 kos
25. Nosila zložljiva — 1 kos

Diteriksova opornica in zložljiva nosila naj bodo v glavnih postajah za nudenje prve pomoči v rudnikih, metalurških obratih, stavbarskih in gozdnih podjetjih.

Vsako podjetje ali delovišče ne glede na število zaposlenih mora imeti predpisano omarico s potrebnim sanitetnim materialom za nudenje prve pomoči na delovnih mestih. Omarica mora biti nameščena na varnem in lahko dostopnem mestu. Porabljen sanitetni material je redno dopolnjevati iz zaloge.

Omarice morajo biti pod ključem, da neodgovorne osebe ne morejo raznašati dragih obvezil ali zamazati in okužiti obvezila v omarici. Čeprav predpisuje »Splošni pravilnik o higienskih in tehničnih varnostnih ukrepih«, da mora biti omarica za prvo pomoč na vseh oddelkih, pa le rajši vidimo, da je nudenje prve pomoči centralizirano na manj mest. Tam, kjer se nudi prva pomoč, pa zahtevamo, da je urejena dežurna služba, da so osebe res na tekočem, kako se strokovno pravilno nudi prva pomoč, da imajo možnost dobro si umiti roke, preden nudijo prvo pomoč, in da je prostor hitro in lahko dostopen za poškodovane delavce. Medicinska sestra mora imeti o vseh osebah, ki jim je zaupano nudenje prve pomoči v tovarni, točno evidenco in mora izposlovati zamenjavo vseh tistih, ki nimajo dovolj čuta odgovornosti ali potrebnega znanja, da bi lahko prvo pomoč strokovno nudili.

S tečajem za prvo pomoč v podjetju, ki ga mora organizirati in tudi voditi medicinska sestra, še ni vse opravljeno. Pridobljeno znanje morajo tečajniki večkrat obnoviti in jih je treba pozvati k sodelovanju pri vsaki večji nezgodi, pri organizaciji preventivnih pregledov in tudi sicer jih je večkrat povabiti v ambulanto ali preobvezovalnico, da se jim privzgoji občutek za sterilno manipuliranje pri preobvezovanju. Med osebami za prvo pomoč

v podjetju si lahko medicinska sestra pridobi sodelavce za vse preventivne akcije in preko njih ji uspe marsikaj, česar sama ne bi zmogla.

Reševalna služba je sicer večinoma samostojna edinica v podjetju, vendar mora biti medicinska sestra z njo stalno v stiku, da bi poškodovanci čim bolje in čim hitreje prišli do zdravstvene pomoči.

Žene, mladoletni in invalidi ter rekonvalescenti in kronični bolniki morajo biti v podjetju pod posebno skrbnim nadzorstvom, da se najde za nje ustrezno delovno mesto, ki so mu po svojih telesnih in duševnih zmogljivostih kos. Za pravilno zaposlitev žena, posebno še nosečih, je v vsakem večjem podjetju posebna komisija. V tej komisiji bi morala imeti prvo besedo medicinska sestra. Saj ona najbolj ve, kakšno delo lahko škodljivo vpliva na ženo in še posebej na nosečnice.

Že pri pregledu delavcev pred nastopom službe si mora medicinska sestra napraviti kartoteko tistih, ki imajo kakšne kronične bolezni ali okvare. Skupaj s personalno službo je treba tudi tem ljudem najti ustrezno delovno mesto, se zanimati, kako na tem delovnem mestu napredujejo, in urediti vse potrebno, da se kronični bolniki zdravijo in da invalidni bolniki dobe tudi potrebne ortopedske pripomočke.

V tovarnah in podjetjih se spet uveljavljajo kantine in restavracije. Medicinska sestra mora v teh prostorih nadzirati snago, red in higiensko ravnanje z živili ter dajati tudi strokovne nasvete glede prehrane delavcev. Osebe v kantini in restavraciji mora biti pod stalnim zdravniškim nadzorstvom. Medicinska sestra naj vodi evidenco, če je to osebe v predpisanih rokih pregledano in če se drži zdravnikovih navodil.

Medicinska sestra je tudi zelo pripraven vmesni člen med ambulanto in upravo podjetja. Večkrat je treba upravi podjetja poročati, kako je z bolnimi delavci, intervenirati za premestitev rekonvalescenta na lažje delovno mesto ter urediti razna vprašanja v zvezi s popravili in vzdrževanjem ambulante.

Kadar koli opravlja medicinska sestra nadzor nad delovnimi prostori in sploh vedno, ko je v službi, naj bo v uniformi, snažna in negovana, da tako že s svojo zunanostjo vzbuja misel na snago in higieno.

Zdravstvena vzgoja delavcev bo še dolgo na delovnem programu zdravstvene službe v podjetju. Medicinska sestra naj tu prispeva po svojih močeh. Pomni naj, da ima individualno, vztrajno prepričevanje velikokrat več uspeha kot pa bučno propagiranje s predavanji in plakati.

Posebno za žene in nosečnice lahko medicinska sestra mnogo stori. Pri nas se n. pr. uvajajo higienske sobe za intimno žensko toaleta. Opremljene so z bidejem, umivalnikom, ležalnikom, omarico s čistimi predlogami in posodo za umazane predloge. Žene pa v to sobo ne hodijo rade in tudi ne znajo uporabljati bideja. Tu je prav lepa prilika navajati žene na osebno higieno in jih tudi naučiti, kako se ta osebna higiena opravi. Ob tej priliki bodo žene postale tudi bolj zaupne, potožile bodo svoje težave glede obolenj na spolovilih in bodo tudi že v samem začetku nosečnosti preko medicinske sestre lahko dobile primerno zaposlitev.

Medicinska sestra je samo en člen v celotni zdravstveni in varnostni službi v podjetju. Uspeh bo večji, če bo svoje delo tesno koordinirala z ostalim zdravstvenim personalom v ambulanti, z oddelkom za varnost pri delu, s komisijo za higiensko-tehnično zaščito in tudi s socialnim delavcem, če ga tovarna ima. Pri nas namreč še nimamo šole za socialne delavce in bo tako

marsikakšno dolžnost, ki bi jo moral sicer opravljati socialni delavec, morala opraviti medicinska sestra. Tako bo morala n. pr. skrbeti za udoben prevoz delavca z dela in na delo, za zdrav in pameten oddih po delu in za pravilno izrabo dopustov, za šport in zdravo zabavo pa tudi za socialno in moralno podporo delavcem v težkih življenjskih trenutkih.

C. Delo izven tovarne

Ambulanta v tovarni je seveda tesno povezana s splošno zdravstveno službo v kraju in okraju. Treba je pošiljati razna poročila zdravstvenemu domu in oblastvenim forumom ter jim prikazati tudi neuspehe in težave tam, kjer lahko pomagajo.

Veliko pacientov pošlje obratna ambulanta v bolnice, okrevališča, na prešolanje in druge zdravstvene zavode. Spodobi se, prav je in tudi koristno, da se ambulanta za svoje paciente zanima tudi tedaj, ko so v bolnicah in drugih zdravstvenih zavodih. Največkrat bo spet medicinska sestra tista, ki bo šla obiskat v bolnico obolelega in poškodovanega delavca, se zanimala, kako napreduje zdravljenje, in pri tem nikdar ne bo pozabila napraviti vljudnostnega obiska pri nadzorni medicinski sestri na oddelku bolnice. Medicinska sestra bo lahko tako pokazala delavcu, da se v tovarni zanimajo zanj, obenem pa bo lahko videla, kakšno je sodobno zdravljenje in diagnostični postopek.

Tudi za delavca, ki ostane zaradi bolezni in poškodbe v domači oskrbi, mora obratna ambulanta skrbeti. Obisk medicinske sestre bo prav gotovo dobrodošel in s hvaležnostjo sprejet, če bo le pravilno izvršen. Medicinska sestra se pri tem nikakor ne sme vpreči v vlogo kontrolorja in priganjača, temveč mora skušati le zdravstveno in socialno pomagati delavcu in njegovi družini. Sploh mora povsod in ob vsaki priliki paziti na svojo priljubljenost in ugled, ker le tako bo lahko postala zaupna oseba za delavce, ki potrebujejo njene pomoči. Tako bo tudi lahko več koristila v tovarni in splošnosti, kot če bi prevzela ozko vlogo kontrolorja in priganjača, ki včasih tudi nehoto napravita kakšno krivico.

Medicinska sestra se mora sicer počutiti kot član delovnega kolektiva, vendar pa mora zastopati predvsem zdravstvene in varnostne koristi delavcev in to tudi takrat, ko so te na videz v nasprotju z začasnimi koristmi tovarne. Kadar je treba n. pr. izpolniti družbeni plan, uprava podjetja rada pritisne na delavce, da delajo nadure in tudi v nočnem času, pa tudi mladincev in celo nosečih pri tem ne izvzame. Medicinski sestri bo samo zrastle ugled, če tudi ob takih prilikah dosledno zahteva spoštovanje predpisov. Če ima pa kakšna uprava le gluha ušesa za opomine in nasvete, je prav, da se obrne medicinska sestra na Inšpekcijo dela in na Sanitarno inšpekcijo, da v tovarni napravita red.

Vsaka komisija, ki pride v tovarno v zvezi z zdravstveno zaščito in varnostjo delavcev, bi se morala oglasiti tudi v tovarniški ambulanti. Včasih je dovolj nekaj pojasnil, večinoma je pa najbolje v take komisije pritegniti tudi medicinsko sestro.

Tudi povezano s Socialnim zavarovanjem mora ambulanta vzdrževati, in to ne samo administrativno, temveč tudi z osebnim stikom, saj se marsikakšno »zamotano« in »neresljivo« vprašanje hitro in zadovoljivo reši samo na tak način.

Za zdravje delavcev je večkrat važnejši tisti čas, ki ga delavec preživi izven tovarne, v družini in v naselju. Pravo medicinsko sestro morajo boleti vse težave glede stanovanja, bolezen v družini in celo nezdrave razvade, kot je pijančevanje, razuzdanost, zdrava prehrana in vraževernost. Z dobro voljo in vztrajnim delom se da tudi pri trmastih ljudeh veliko doseči, treba je le ubrati prave strune.

Našteli smo že kar lepo vrsto dolžnosti in nalog, vendar se bo v življenju pokazalo, da jih je še več, če naj delo poteka uspešno. Če smo govorili o dolžnostih medicinske sestre, pa s tem nismo mislili na eno samo. V veliki tovarni jih bo treba za tako obsežen program več. Kadar je v istem zavodu več medicinskih sester, je po skušnjah v svetu vedno priporočljivo, da najzrelejša in najsposobnejša prevzame vodstvo. Seveda ni s tem rečeno, da mora vse mlajše in podrejene gnjaviti. To vodstvo mora vršiti na tak način, da v vseh podrejenih vzbudi voljo do konstruktivnega sodelovanja in da vsem da tudi možnost, da v službi uveljavijo vse svoje sposobnosti in težnje, kolikor je to seveda v skladu z namenom in koristmi ambulate.

Verjetno mlajše sestre, ki so komaj zapustile šolo, ne bodo kos naštetim odgovornim nalogam. Tudi v inozemstvu skoraj povsod (Anglija, Finska) zahtevajo starost 24 let in večletno prakso na terenu, nato pa še polletni ali celo enoletni tečaj iz industrijske higijene. Tudi pri nas bomo še letos priredili tak tečaj in upamo, da se jih bo toliko priglasilo, da se bo tečaj splačal.

Kjer vodi obratno ambulanto dober, preventivno usmerjen zdravnik, bo dobila industrijska medicinska sestra navodila in spodbudo za svoje široko delo od njega. Pri njem se bo lahko učila, on ji bo priskrbel potrebno strokovno literaturo in ji utiral tudi pot v tovarniške prostore in v upravo podjetja ter tudi skrbel, da bo njeno delo primerno cenjeno in honorirano. Težave bodo pa tam, kjer obratni zdravnik nima smisla za preventivo in tudi medicinsko sestro odvaža od nje. V teh primerih bo potrebno veliko takta, še več pa vztrajnosti in iznajdljivosti, da bo sestra pridobila za svoje delo tudi zdravnika. Za začetek bo verjetno najbolj primerno začeti s preventivnim delom znotraj ambulate, ki bo prav gotovo ugajalo še tako starokopitnemu zdravniku.

V inozemstvu imajo medicinske sestre tudi tam, kjer ni obratne ambulate. Medicinske sestre so tu popolnoma samostojne, organizirajo in nudijo predvsem prvo pomoč in nadzirajo red in snago v podjetju ter vršijo, kolikor pač morejo in znajo, ostale dolžnosti medicinske sestre, ki smo jih zgoraj opisali.

Pri nas verjetno zaradi pomanjkanja medicinskih sester še dolgo ne bomo imeli tega tipa industrijskih medicinskih sester, čeprav bi jih mnoga podjetja zelo potrebovala in sprejela z odprtimi rokami.

Za to težko in odgovorno delo moramo seveda zahtevati, da so sestre, ki se posvete temu poklicu, telesno in duševno popolnoma zdrave. Biti morajo iniciativne, domiselne, sposobne morajo biti delati z ljudmi, imeti morajo organizatorske sposobnosti in veselje, da se izpopolnjujejo v svojem znanju in metodah dela. Dobrodošla je tudi prijetna zunanost, še važnejši pa je prikupen nastop in resna volja pomagati bolnim in poškodovanim ter širiti zdravstveno zavest in pospeševati napredek.

Dobre medicinske sestre v tovarni ni mogoče dovolj plačati za njeno delo. Že dosedanje izkušnje kažejo, da se delovni kolektivi kljub togim predpisom

o plačah in nagradah le primerno oddolžijo medicinskim sestram za njihovo delo in jih nikdar ne pozabijo, kadar se deli v tovarni dobiček.

Žal se zdravstveni delavci sami med seboj še včasih nepravilno ocenjujemo in pri dodatnih plačah še ne upoštevamo dovolj družbene koristnosti posameznih poklicev.

Če nam bo s tem člankom uspelo pridobiti kakšno medicinsko sestro za delo v obratni ambulanti in če bomo tiste medicinske sestre, ki že delajo v obratnih ambulantah, spodbudili, da svoj program razširijo in pogumno stopijo v delovne prostore, med delavce in v delavske domove, bo namen članka dosežen in trud poplačan.

Sodobna š

S spremembo posnovi zamenjal nazo obliko učilnice. Podoščanje miz za skupins Nova metodika pouka: 8×8 m ali celo $9 \times$ niki ustrezno osvetlit primoran dvigniti viš razmišljanja arhitekt

v kateri imamo poleg glavne okenske fronte, ki osvetli razred neoporečno v globino 6 metrov, še okna v zgornjem delu notranje ali zadnje stene učilnice, ki osvetle 2—3 kritične metre notranjosti.

Kvadratna oblika razreda z dvostranskim osvetljenjem je ustvarila posebne tipe sodobne šole. Tako na primer pritlični paviljonski sistem, ki ga uporabljamo predvsem za osnovne šole in pri katerem dosegamo dvostransko osvetlitev z znižanjem hodnika. Na drugi strani pa za srednje šole večetažni sistem, kjer dobimo dvostransko osvetlitev z zamikanjem posameznih razredov ali z nanizanjem dveh razredov na 1 hall, t. j. veliko obsežno predsobo.

Ni pa doživela šola samo vnanje preobrazbe z arhitektonskega stališča, spremenil se je tudi gradbeni program. V šole so začeli uvajati ročno delo za dečke, gospodinjski pouk za deklice. V skladu s tem delom učnega načrta so začeli v gradbeni program vključevati prostore za rokotvorni poduk in praktično gospodinjsko delo. Zdravstvene težnje, da pedagog prenese del pouka v prosto naravo, pa so privedle arhitekta do tega, da oblikuje v najbližji okolici šole, vendar izven vidnega in slušnega področja učilnic raznolika mesta za poduk na prostem.

Skromne stavbe z velikimi okenskimi površinami, zelenimi ploskvami za rekreacijo otroka, prostori za razno športno dejavnost in prenos pouka na prosto so značilni za zunanost sodobne šole.

Velike, svetle in zračne učilnice kvadratne oblike, skoro enako število delavnic, od modelarnice do strugarnice, mizarske, elektromehanske delavnice, šivalnice, kuhinje, pralnice, likalnice, dvorane, ki služi sestankom mladine,

sestre na šoli

verbalno podajanje učne nove zahteve glede na treza več, ker je razme in dostikrat neizvedljivo. rata. Pri kvadratni obliki tako v tako globoki učilnel, ne da bi arhitekt bil metra. Sad dolgotrajnega na učilnica, t. j. učilnica,